

Της Αθηνάς Κουφού

ΥΠΟΨΗΦΙΑΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ,
ΤΟΜΕΑ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΝΟΜΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

Ο ΒΙΑΣΜΟΣ ΩΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ- ΟΜΑΔΙΚΟΙ ΒΙΑΣΜΟΙ ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΠΟΛΕΜΟΥ

Η σεξουαλική βία κατά των γυναικών αποτελεί ένα ζήτημα σκοτεινό και διφορούμενο, καθώς λόγω της φύσης του αντανακλά πεποιθήσεις και στερεότυπα αναφορικά με την σεξουαλικότητα της γυναίκας όπως την αντιλαμβάνεται η κάθε κοινωνία. Αν και υπήρξαν πολλές μεταβολές στον τρόπο ερμηνείας και αντιμετώπισης του βιασμού-τα θύματα δεν φοβούνται πλέον όπως στο πα-

ρελθόν να ζητήσουν την ποινική δίωξη του δράστη-πρόκειται ακόμα για ένα ζήτημα ταμπού, το οποίο στην πλειονότητα των περιπτώσεων στιγματίζει για πάντα την ζωή του θύματος. Ακόμα δυσκολότερη είναι η θέση των θυμάτων ομαδικού βιασμού σε καιρό πολέμου, ιδιαίτερα σε κλειστές κοινωνίες, καθώς η διατήρηση της παρθενίας συνιστά προϋπόθεση γάμου με αποτέλεσμα τα θύματα βιασμού να αντιμετωπίζουν ακόμη πιο έντονα τον κοινωνικό στιγματισμό, ανήμπορα να αντιδράσουν στην καταπάτηση στοιχειωδών δικαιωμάτων τους.

Α. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΒΙΑΣΜΟΥ

Ι. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Οι πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο ποινικής αντιμετώπισης του βιασμού στην αρχαία Ελλάδα είναι ελάχιστες⁽¹⁾. Ένας νόμος του Σόλωνα, στις αρχές του 6ου αιώνα π.Χ., τιμωρούσε τον βιασμό μιας ελεύθερης γυναίκας με πρόστιμο πέντε δραχμών. Οι νόμοι της Γόρτυνας, στα μέσα του 5ου αιώνα π.Χ. είναι πιο σαφείς: “Εάν κάποιος βιάσει έναν ελεύθερο άνδρα ή μια ελεύθερη γυναίκα θα πληρώσει πέντε δραχμές. Εάν κάποιος σκλάβος βιάσει έναν ελεύθερο άνδρα ή μια ελεύθερη γυναίκα το πρόστιμο θα διπλασιαστεί”. Κατά συνέπεια, το πρόστιμο τελούσε σε συνάρτηση με την κοινωνική θέση του βιαστή και του θύματος, ενώ τα θύματα των δύο φύλων, άνδρες και γυναίκες υπάγονταν στις ίδιες ρυθμίσεις. Ως εκ τούτου, οι νόμοι της Γόρτυνας αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα γενικευμένης εφαρμογής της αρχής της ισότητας σε όλους τους πολίτες. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στην Αρχαία Ελλάδα δεν υπάρχει όρος ο οποίος να εξειδικεύει τον βιασμό, δεδομένου ότι οι όροι που χρησιμοποιούνταν περιστρέφονταν γύρω από την προσβολή της

τιμής του θύματος (χρήση ρήματος “ατιμάζειν”). Μάλιστα, σε διάφορες προφορικές παραδόσεις που έχουν διασωθεί, ο βιασμός αποδίδεται με την λέξη “ένωση”, λέξη που δίνει έμφαση κυρίως στην σεξουαλική πράξη.

Όπως η γλώσσα έτσι και η τέχνη παρουσιάζει τον βιασμό μ’ έναν έμμεσο, κεκαλυμμένο τρόπο. Συνήθως, ιδίως στην ζωγραφική, υφίσταται η αναπαράσταση της αρπαγής μιας νεαρής κοπέλας από έναν άνδρα, ενώ έχει πάει σε μια πηγή για να γεμίσει μια κανάτα με νερό, καθήκον κατεχοχίην γυναικείο στον αρχαίο ελληνικό κόσμο. Και ενώ τέτοιες σκηνές σταδιακά έγιναν, μεταφορικά, συνώνυμες του γάμου και της γονιμότητας, υφίσταται πάντα δίπλα στην παράμετρο του συμβολισμού τέτοιων εικαστικών αναπαραστάσεων και η ψυχολογική παράμετρος: Για παράδειγμα, στην αρπαγή της Περσεφόνης από τον Πλούτωνα, όπως αυτή αναπαρίσταται εικαστικά σε έναν τάφο της Βεργίνας, αποδόθηκε η ερμηνεία ότι αποτελεί συμβολισμό της μετενάρκωσης, της αποθέωσης. Εντούτοις, εκφράζει παράλληλα και την αγωνία που διακατέχει τον κόσμο των ζωντανών αναφορικά με τον βιασμό: Η Περσεφόνη δεν εμφανίζεται ήρεμη, αποδεχόμενη το γεγονός της αρπαγής της, αλλά τα μάτια της δείχνουν τον τρόμο για αυτό που της επιφυλάσσει η μοίρα της στην συνέχεια..

ΙΙ. ΟΙ ΚΛΑΣΣΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Αναφορικά με την δικαστική και κοινωνική αντιμετώπιση του βιασμού από τον 16ο μέχρι και τον 18ο αιώνα, χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Γαλλία⁽²⁾. Ο βιασμός, όπως και άλλες πράξεις βίας καταδικάζεται αυστηρά στα νομικά κείμενα αλλά διώκεται ελάχιστα από τους Γάλλους δικαστές. Για παράδειγμα: Στην Γαλλία, το 1733, τέσσερις στρατιώτες επιτίθενται σε μια νέα, εκείνη αντιστέκεται ενώ αυτόπτες μάρτυρες τρέχουν σε βοήθεια. Οι στρατιώτες τραβούν τα ξίφη τους, ένας μάρτυρας σκοτώνεται και ένας τραυματίζεται. Η δίκη διεκόπη με παρέμβαση της βασιλικής χάριτος, αφού τελικά οι στρατιώτες εξαγόρασαν την σιωπή της οικογένειας του θύματος.

Όσον αφορά την κατεχοχίην πράξη του βιασμού, υπάρχουν διαβαθμίσεις ως προς την βαρύτητα: Όσο πιο νεαρό σε ηλικία είναι το θύμα τόσο βαρύτερο είναι το έγκλημα. Όταν διαπράττεται σε βάρος παρθένου η ποινή είναι η θανατική, αφού προσβάλλεται το αγαθό της αγνότητας, η ύπαρξη της

οποίας είναι όρος του γάμου. Το Γαλλικό Σύνταγμα που ίσχυε τότε είναι σαφές: “Όταν ο βιασμός διαπράττεται εις βάρος παρθένου η ποινή δεν μπορεί ποτέ να είναι μικρότερη από αυτή του θανάτου, ιδίως εάν το θύμα δεν έχει φτάσει ακόμα σε ηλικία γάμου.” Στενή επίσης είναι η αντιστοιχία ανάμεσα στο έγκλημα και την κοινωνική θέση των μερών (ο βιασμός μιας υπηρέτριας είναι αδίκημα λιγότερο σοβαρό απ’ ότι ο βιασμός μιας γυναίκας με αξιοπρεπή κοινωνική θέση). Το δίκαιο εκφράζει σε τελική ανάλυση την ισχύ, καθώς δεν στηρίζεται στην ισοδυναμία ανάμεσα στα άτομα αλλά στην ιεραρχία ανάμεσα στους υπηκόους.

Βαρύνοντα ρόλο διαδραματίζει και η ερμηνεία του βιασμού από την ηθική εκείνης της εποχής: Θεωρείται ότι η ατίμωση «διαπερνά» το θύμα, ενώ στις δίκες τονίζεται η άποψη περί προκλητικής συμπεριφοράς του θύματος, την οποία η κοινωνία είναι πρόθυμη να δεχτεί. Η σιωπή επιβάλλεται από τον κίνδυνο κοινωνικής απομόνωσης, ιδίως όταν δεν υπάρχουν μάρτυρες ή ορατές βλάβες που να πιστοποιούν την πράξη. Υπό το βάρος λοιπόν του κοινωνικού αποκλεισμού, πολλές φορές τα νεαρά σε ηλικία θύματα οδηγούνται σε μοναστήρι για να ξεχαστεί η ντροπή.

III. ΟΙ ΝΕΟΤΕΡΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Στον 19ο αιώνα εκδηλώνεται μια πρωτοφανής για τα τότε δεδομένα χρήση της στατιστικής μεθόδου⁽³⁾: Το έγκλημα “επιστημονικοποιείται” ακόμα περισσότερο, ενώ το ίδιο ισχύει και για τον βιασμό όπου πλέον η δυνατότητα διεξαγωγής συγκρίσεων δημιουργεί το έδαφος για την εμφάνιση καινούργιων θεωριών σχετικά με την φύση αυτού, την διαδικασία δίωξής του καθώς και για την ποινή που θα επιβληθεί. Αλλαγές σημειώνονται και στην δικαστική πρακτική, στον τρόπο με τον οποίο περιγράφονται και ποινικοποιούνται οι πράξεις βιασμού: Καθορίζονται πλέον ρητά με δικαιοκούς όρους τα πλαίσια μέσα στα οποία ο δράστης συνέλαβε στο μυαλό του την πράξη, ο τρόπος που επέλεξε για την πραγμάτωσή της, μέχρι και οι ψυχολογικές της παράμετροι. Επιπλέον, ερευνάται η άσκηση σωματικής βίας ή άλλου μέσου εξαναγκασμού του θύματος προκειμένου να επιτευχθεί ο σκοπός του δράστη (απειλή, μέθη που προκα-

λείται δόλια από κρασί, ναρκωτικά ή αναισθητικά, όπως το χλωροφόρμιο). Η ανατομική εξέταση από τους ιατροδικαστές γίνεται πιο ακριβής ώστε τελικά να υποστηρίζεται ότι βιασμός υφίσταται κάθε φορά που ακυρώνεται η ελεύθερη βούληση του θύματος.

Στα μέσα του 19ου αιώνα διατυπώνεται και η θεωρία περί συσχετισμού των ανατομικών στοιχείων του εγκεφάλου με την ροπή προς το έγκλημα. Το μέρος του εγκεφάλου στο οποίο εδρεύουν οι φαντασιώσεις, οι σεξουαλικές εμμονές του ατόμου, οι επιθυμίες και τα ένστικτά του, έχει ευθύνη για τον βιασμό από την στιγμή που ο εγκέφαλος πλέον χάνει την δυνατότητά του να ελέγχει αυτό το μέρος μέσω εντολών. Ακολουθώντας, στα τέλη του 19ου αιώνα δημιουργείται ένας νέος κλάδος της νευρολογίας, αυτός της σεξουαλικής παθολογίας. Πλέον, ο εγκληματίας μελετάται ως είδος στην ιστορία της ανθρωπότητας, ενώ σε συνδυασμό με την θεωρία της εξέλιξης προκύπτει η αντίληψη ότι οι βιαστές είναι αιχμάλωτοι ενστίκτων και ζωικών παρορμήσεων, διανοητικά καθυστερημένοι ή ανάκανοι.

IV. ΤΕΛΗ 20ου ΑΙΩΝΑ-ΚΙΝΗΜΑ ΦΕΜΙΝΙΣΜΟΥ

Χαρακτηριστικό παράδειγμα, το οποίο σηματοδοτεί με τον πιο ρηξικέλευστο τρόπο την αλλαγή της δικαστικής και κοινωνικής αντιμετώπισης του βιασμού, είναι η υπόθεση που εκδικάστηκε στην Προβηγκία τον Μάιο του 1978⁽⁴⁾. Δύο νεαρές Βελγίδες τουρίστριες το βράδυ της 20ης Αυγούστου κατασκοπώνουν σ’ έναν κολπίσκο στην Μασσαλία. Την ώρα που κατασκοπώνουν τις πλησιάζει ένας νεαρός της περιοχής με ερωτικές διαθέσεις, τον οποίο απορρίπτουν. Το

ίδιο γίνεται και το επόμενο βράδυ. Το τρίτο βράδυ ο άνδρας, αποφασισμένος να εκδικηθεί, επιστρέφει με δύο φίλους του και επιχειρούν να μπουν στην σκηνή, με αποτέλεσμα οι γυναίκες να αντισταθούν, χτυπώντας η μία από αυτές τον έναν με σφυρί στο κεφάλι. Ύστερα από αυτό, οι γυναίκες κακοποιήθηκαν και βιάστηκαν για 4 ώρες. Το ίδιο βράδυ κατέθεσαν μήνυση στο τμήμα της χωροφυλακής.

Η εμπέλεια της δίκης είναι ευρύτατη, σχετιζόμενη με τα φεμινιστικά κινήματα των μέσων της δεκαετίας του 1970. Τα γεγονότα της συγκεκριμένης υπόθεσης έθεσαν μόνιμα το θέμα της απελευθέρωσης του τρόπου ζωής των γυναικών: Οι κοπέλες ήταν μόνες τους, επέλεξαν να κατασκηνώσουν σ' έναν χώρο απομονωμένο ενώ υπήρχαν υπόνοιες περί ομοφυλοφιλικής σχέσης τους. Όλα αυτά προκάλεσαν την αρνητική αντίδραση του προέδρου μέσω φιλύποπτων ερωτήσεων όπως: "Αυτό το διάστημα ζείτε μαζί με την δεσποινίδα Αρακελί;" ή ακόμα "Γιατί επιλέξατε ένα μέρος τόσο απομονωμένο για να κατασκηνώσετε; ή επίσης "Ήσασταν γυμνές;". Οι φεμινιστικές οργανώσεις αντέδρασαν υποστηρίζοντας ότι: "Δεν θα πρέπει να πληρώνουμε με τον βιασμό το τίμημα της ελευθερίας μας. Το καινούργιο δεδομένο δεν είναι η αύξηση των βιασμών. Είναι το ότι αυτοί δεν θα γίνονται πλέον ανεκτοί από τις γυναίκες."

Από εδώ και στο εξής, πρωταγωνιστικό ρόλο έχει το ψυχολογικό τραύμα. Πλέον δεν έχει τόσο σημασία το ηθικό ή κοινωνικό βάρος της υπόθεσης, ο τραυματισμός ή ο εξευτελισμός του θύματος, αλλά η διατάραξη της συνειδησιακής κατάστασής του, το ψυχολογικό μαρτύριο, του οποίου η ένταση μετριέται με βάση την διάρκειά του και την αντιστρεψιμότητα ή μη αντιστρεψιμότητα του. Μάλιστα, η υπόθεση των δύο τουριστριών είχε και άλλη μία παράμετρο: Αυτή του προσδιορισμού του βιασμού σε άρρηκτη σχέση με το ζήτημα της συναίνεσης του θύματος. Κατά την διάρκεια της δίκης δόθηκε μεγάλη έμφαση σε ερωτήσεις όπως: "Έδωσαν οι κοπέλες την συναίνεσή τους για να γίνει ό,τι έγινε;" ή "Τελικά "υποχώρησαν" ή "υπέκυψαν"; Μια φράση της υπεράσπισης αντέστρεψε το ερώτημα: "Όταν μια γυναίκα κοιμάται γαλήνια μέσα σε μια σκηνή και δέχεται επίθεση από κάποιο ή κάποια άτομα.... και απαντά σε αυτή την επίθεση μέσω της χρήσης σφυριού, ποιος μπορεί να μιλά ακόμα για συναίνεση και για αντοχή;"

B. ΟΜΑΔΙΚΟΙ ΒΙΑΣΜΟΙ ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΠΟΛΕΜΟΥ

Οι βιασμοί κατά την διάρκεια πολεμικών συρράξεων δεν αποτελούν καινούργιο φαινόμενο. Μια έκθεση της UNESCO αναφέρει: "Οι βιασμοί γυναικών είναι ιστορικά άρρηκτα συνδεδεμένοι με την παραφορά που δημιουργεί ο πόλεμος. Ανέκαθεν παρουσιαζόντουσαν και ακόμα παρουσιάζονται ως το συνηθισμένο λάφυρο κάθε πολέμου. Υφίσταται η πεποίθηση ότι ο βιασμός αποτελεί ένα χρέος, μια οφειλή που πρέπει να πληρώσει η πόλη, το χωριό που κατακτήθηκε, το οποίο συμμετέχει στην ανταμοιβή του στρατιώτη".

I. ΑΙΤΙΑ ΤΩΝ ΒΙΑΣΜΩΝ ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΠΟΛΕΜΟΥ

Η στρατιωτικοποίηση μιας κοινωνίας σημαίνει ότι σε αυ-

τήν κυριαρχούν οι στρατιωτικές αξίες και συμπεριφορές⁽⁵⁾. Σε παγκόσμιο επίπεδο, ο αντίκτυπος της στρατιωτικοποίησης γίνεται ορατός, μεταξύ άλλων, στην υποβάθμιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εν ονόματι της ασφάλειας. Ιδίως σε καιρό πολέμου, η ανδρική επιθετικότητα κατά των γυναικών είναι συχνά ανεκτή ή και επιδιωκόμενη, καθώς οι γυναίκες θεωρούνται ότι ενσαρκώνουν την τιμή μιας φυλής, κοινότητας ή εθνότητας, έτσι ώστε όταν η καταστροφή αυτής της τιμής αποτελεί στρατιωτικό στόχο, η βία κατά των γυναικών να νομιμοποιείται.

Ένα άλλο αίτιο της πρακτικής των ομαδικών βιασμών σε καιρό πολέμου είναι η πεποίθηση ότι μέσω αυτών καταστρέφεται η επόμενη γενιά του εχθρού. Στρατιώτες στην Γουατεμάλα, κατά την διάρκεια του 30ετούς Εμφυλίου, είχαν επιτεθεί σε εγκύους και είχαν σκοτώσει έμβρυα για να "εξαλείψουν την οπορά των ανταρτών". Αντίστοιχες πρακτικές καταγράφηκαν στην Ρουάντα και την Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό. Στην Βοσνία, ο συστηματικός βιασμός χρησιμοποιήθηκε ως τμήμα της στρατηγικής εθνοκαθάρσεων, καθώς γυναίκες βιαζόντουσαν για να γεννήσουν παιδιά Σέρβων. Στην Ρουάντα, κατά την διάρκεια της γενοκτονίας, διεπράχθησαν συστηματικά βιασμοί εναντίον γυναικών της φυλής Τούτσι, ενώ εκτιμάται ότι 300.000 έως 500.000 γυναίκες που επέζησαν της γενοκτονίας βιάστηκαν.

Επιπροσθέτως, ο βιασμός σε περίοδο πολεμικών συρράξεων αποτελεί μέθοδο τρομοκρατίας και ταπείνωσης γυναικών. Ενίοτε, οι βιασμοί διαπράττονται μπροστά στις οικογένειες των θυμάτων για να επιταθεί το αίσθημα της ντροπής, με αποτέλεσμα τον εκφοβισμό ολόκληρων χωριών. Ως εκ τούτου, η σεξουαλική βία ανάγεται σε διεθνή στρατηγική εκφοβισμού ολόκληρης εθνότητας. Για παράδειγμα, στην Γαλλία, κατά την διάρκεια του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, υπήρξαν απεικονίσεις βιασμού της "Μαριάννας", εθνικού συμβόλου της χώρας, προκαλώντας φόβο για τον ενδεχόμενο βιασμό των Γαλλίδων γυναικών και κατ' επέκταση τον συμβολικό βιασμό του έθνους.

Κατά συνέπεια, ο βιασμός εν καιρώ πολέμου αποτελεί μια άκρως φυλετικά προσδιορισμένη πρακτική. Ενώ οι άνδρες σκοτώνονται, οι γυναίκες υπόκεινται σε διάφορες μορφές σεξουαλικής κακοποίησης. Υπό αυτό το πρίσμα, δεν αποτελεί συνέπεια ενός πολέμου αλλά εσκεμμένη μέθοδός του που χρησιμοποιείται για να αποσταθεροποιήσει και να απειλήσει ένα μέρος του άμαχου πληθυσμού, πλήττοντας κατ' επέκταση ολόκληρη την κοινότητα.

II. Ο ΣΤΙΓΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ

Τα θύματα βιασμού, πέρα από το σωματικό ή ψυχολογικό σοκ που έχουν υποστεί, καλούνται πλέον να αντιμετωπίσουν μια κλειστή συνήθως κοινωνία, η οποία έχει την τάση να απενοχοποιεί τον βιαστή⁽⁶⁾. Η γυναίκα ενοχοποιείται, καθώς αυτή θεωρείται ότι προκάλεσε τον βιασμό, ούσα κατά τ' άλλα απολύτως ικανή να προστατεύσει τον εαυτό της. Η περίπτωση των νεαρών κοριτσιών που βιάστηκαν στην Βοσνία στα πλαίσια της στρατηγικής εθνοκαθάρσεων είναι πολύ πιο δραματική, αφού ο στιγματισμός τους πολλαπλα-

“ Συμπερασματικά, ο βιασμός, ως κοινωνικό φαινόμενο, είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την επικράτηση στερεότυπων και αντιλήψεων περί υπεροχής του άνδρα έναντι της γυναίκας. Ιδιαίτερα σε περιόδους πολεμικών συρράξεων ”

σιάζεται, καθώς ζουν σε μια κοινωνία όπου η διατήρηση της αγνότητας πριν τον γάμο είναι κεφαλαιώδους σημασίας.

Με βάση λοιπόν το προαναφερθέν κοινωνικό καθεστώς, ο βιασμός αποτελεί ένα επονειδιστικό κακό που το θύμα πρέπει να αποκρύψει. Η απόκρυψη όμως αυτή έχει σοβαρές ψυχοσωματικές συνέπειες. Η έκθεση της UNESCO αναφέρει χαρακτηριστικά ότι: “Η πλειοψηφία των θυμάτων που έχουν πέσει θύματα βιασμού προτίμησαν να σιωπήσουν προκειμένου να επιβιώσουν ψυχολογικά, ενεργοποιώντας τους μηχανισμούς άμυνας και προσπαθώντας να ξεχάσουν ό,τι τους συνέβη”. Αυτοί οι μηχανισμοί εξαρτώνται από τις συνθήκες του βιασμού, την ψυχροσύνη του θύματος, όπως επίσης και από τον οικογενειακό και κοινωνικό του περίγυρο. Εάν το θύμα εξακολουθεί να μην μιλά για τον βιασμό, το ψυχολογικό τραύμα επιδεινώνεται με αποτέλεσμα να είναι πιθανή η εμφάνιση μακροχρόνιων ψυχοσωματικών επιπλοκών. Επιβαρυντικό παράγοντα αποτελεί και η επίμονη άρνηση του κοινωνικού περιγύρου να πιστέψει αυτό που συνέβη. Αυτή η σιωπή σε ό,τι αφορά την ατιμωρησία του δράστη δημιουργεί την πεποίθηση ότι και το θύμα και ο δράστης είναι εξίσου ένοχοι, καθώς και ότι στην ουσία δεν υπάρχει διάκριση θύματος-δράστη.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα κουλτούρας, η οποία ενθαρρύνει την προσπάθεια απόκρυψης του βιασμού, είναι η περίπτωση της περιοχής Νταρφούρ στο Σουδάν⁽⁷⁾. Σύμφωνα με την μαρτυρία μιας γυναίκας, η οποία μιλά για τους κατά συρροή βιασμούς που σημειώθηκαν εκεί: “Οι γυναίκες δεν μιλούν εύκολα για τον βιασμό τους γιατί στην κουλτούρα μας αυτό αποτελεί ντροπή”. Ενδεικτικό είναι ότι στην Μπούνια, στα πλαίσια του πολέμου στο Κονγκό, από το 45% των γυναικών που υπέστησαν ομαδικό βιασμό, το 7% απορρίφθηκε στην συνέχεια από τον σύζυγο ή την οικογένεια. Σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα, όπως για παράδειγμα στην Ρουάντα, οι σύζυγοι κατηγορούν τις γυναίκες ότι φέρνουν την ατίμωση στην οικογένεια, με αποτέλεσμα να εγκαταλείπουν αβοήθητες εκείνες και τα παιδιά τους, θεωρώντας ότι πλέον τους είναι βάρος.

Ιδιαίτερα για τις γυναίκες που ως αποτέλεσμα του βιασμού τους έγιναν φορείς του AIDS ή άλλων σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων, η γνωστοποίηση αυτών των προβλημάτων υγείας στον κοινωνικό και οικογενειακό περίγυρο συντελεί ακόμα περισσότερο στον στιγματισμό και την απομόνωσή τους. Αυτός είναι ένας από τους λόγους για τον οποίο γυναίκες που έπεσαν θύματα βιασμού, στην προσπάθειά τους να κρατήσουν κρυφό αυτό που τους συνέβη, δεν αναζήτησαν άμεση ιατρική περίθαλψη αν και μπορούσαν. Μάλιστα, στην Ρουάντα υπάρχει η πεποίθηση ότι κάποιος μπορεί να κολλήσει AIDS από μια απλή χειραψία με ένα θύμα βιασμού. Επιπλέον, ο κοινωνικός περίγυρος συμπεριφέρεται στις γυναίκες φορείς του AIDS με ιδιαίτερη σκληρότητα, επενθυμίζοντάς τους συνέχεια ότι είναι μελλοθάνατες, ενώ η οικογένειά τους θεωρεί ότι δεν αξίζει να ξοδέψει χρήματα για αυτές αφού έτοιμα και αλλιώς θα πεθάνουν. Από τον στιγματισμό δεν γλιτώνουν ούτε τα παιδιά των θυμάτων, καθώς μερικές φορές αποκαλούνται όχι μόνο από τον κοινωνικό περίγυρο αλλά και από τις ίδιες τις μητέρες τους “interahamwe” (στη διάλεκτο της Ρουάντα σημαίνει “παιδιά των άσχημων αναμνήσεων”).

Ο ανωτέρω στιγματισμός έχει περαιτέρω κοινωνικοοικονομικές συνέπειες: Οι γυναίκες θύματα ομαδικών βιασμών που ταυτόχρονα είναι και φορείς του AIDS απολύονται από την δουλειά τους μόλις γίνει γνωστή η κατάσταση της υγείας τους παρά το γεγονός ότι κάτι τέτοιο αποτελεί αδικαιολόγητη απόλυση λόγω διάκρισης. Για αυτό και πολλές φορές τα θύματα κάνουν ό,τι μπορούν ώστε η κατάστασή τους να μην γίνει γνωστή, επινοώντας δικαιολογίες προκειμένου να μπορέσουν να πάνε στο νοσοκομείο για θεραπεία. Επιπλέον, δεν είναι λίγες οι φορές που οι γυναίκες φορείς του AIDS αντιμετωπίζουν δυσκολία πρόσβασης σε τράπεζες και δάνεια. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά μια γυναίκα θύμα ομαδικού βιασμού και φορέας του AIDS: “Στην Λιβερία, είναι πολύ δύσκολο να πάρει δάνειο μια γυναίκα σε τέτοια κατάσταση. Η διεύθυνση της τράπεζας ανησυχεί μήπως πεθάνει και δεν προλάβει να το εξοφλήσει”. Τέλος, δεν είναι λίγες και οι περιπτώσεις όπου οι ιδιοκτήτες σπιτιών, μόλις μάθουν ότι τα άτομα στα οποία τα ενοικιάζουν είναι φορείς του AIDS προβαίνουν άμεσα σε εξώσή τους.

Συμπερασματικά, ο βιασμός, ως κοινωνικό φαινόμενο, είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την επικράτηση στερεότυπων και αντιλήψεων περί υπεροχής του άνδρα έναντι της γυναίκας. Ιδιαίτερα σε περιόδους πολεμικών συρράξεων, οι γυναίκες είναι εκτεθειμένες σε ένα καθεστώς βαρβαρότητας όπου τα ανθρώπινα δικαιώματα παραβιάζονται και η ανθρώπινη ζωή στερείται κάθε αξίας. Παρά την πρόοδο στην δικαιοσύνη αντιμετώπιση του - ο βιασμός εν καιρώ πολέμου αναγνωρίζεται πλέον ως έγκλημα κατά της ανθρωπότητας - ακόμα και με τα σημερινά δεδομένα υφίσταται μεγάλο κενό ως προς την άμεση και αποτελεσματική απονομή δικαιοσύνης, καθώς και την ψυχολογική/υλική ανακούφιση των θυμάτων, ιδίως σε περιοχές που μαστίζονται από μακροχρόνιες ένοπλες συρράξεις και εμφύλιους πολέμους.]

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

• *Cicile Dauphin et Arlette Farge*

De la violence et des femmes, éditions Albin Michel, 1997

• *Georges Vigarello*

Histoire du viol, éditions du Seuil, 1998

• *Βιβλίο της Διεθνούς Αμνηστίας, “Crimes against women in times of conflict.”*

• *www.amnesty.org.gr*

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. *De la violence et des femmes, Cicile Dauphin et Arlette Farge, σελ. 25-27.*

2. *Histoire du viol, Georges Vigarello, σελ. 15-25*

3. *Histoire du viol, Georges Vigarello, σελ. 131-142, 232-233.*

4. *Histoire du viol, Georges Vigarello, σελ. 248-253.*

5. *“Crimes against women in times of conflict”, Διεθνής Αμνηστία.*

6. *Violences et corps des femmes du tiers-monde, Jacqueline DES FORTES, σελ.162-166.*

7. *www.amnesty.org.gr*